

ՀԱՅ-ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՌԱԶՄԱՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի և Ռուսաստանի ռազմավարական համագործակցությունը բազմակողմանի և շարունակական գործընթաց է, որը ներառում է տնտեսության, գիտության, մշակույթի, ռազմական քաղաքականության և անվտանգության ապահովման ոլորտներում գործակցությունը: Ներկայիս աշխարհաքաղաքական բուռն զարգացումների պայմաններում թե՛ Հայաստանի Հանրապետության, թե՛ Ռուսաստանի Դաշնության համար ստեղծվել է հարաբերությունների ամրապնդման, համագործակցության խորացման անհրաժեշտություն: Հայ-ռուսական գործակցությունն Հարավային Կովկասում կայունության ապահովման այն յուրովի գրավականն է, որը որոշակիորեն անհրաժեշտ է նաև տարածաշրջանային չլուծված հակամարտություններից մեկի՝ Լեռնային Ղարաբաղի հիմնահարցի խաղաղ կարգավորման, շփման գծում լարված իրավիճակներից խուսափելու համար:

Հանգուցային բառեր և արտահայտություններ. փոխհարաբերություններ, գործակցություն, անվտանգություն, դաշնակից, տարածաշրջան, կայուն զարգացում, ռազմավարական բնույթ, բարեկամական կապեր, ռազմական քաղաքականություն, համատեղ ծրագրեր:

Հայաստանը հանդիսանում է Հարավային Կովկասի երեք հանրապետություններից մեկը և մասնակցում է ռազմական, քաղաքական, տնտեսական ու այլ բնույթի գրեթե բոլոր այն գործընթացներին, որոնք իրականացվում են տարածաշրջանում: Տարածաշրջանում տեղի ունեցող բոլոր իրադարձությունները իրենց ազդեցությունն են ունենում

Հայաստանի քաղաքական կյանքի վրա, և, հակառակը, հայկական պետությունն իր հերթին ակտիվորեն մասնակցում է Հարավային Կովկասի քաղաքական կյանքին, այդ թվում՝ անվտանգությանը վերաբերող գործընթացներին:

Հայաստանի Հանրապետության արտաքին քաղաքականությունը և երկրի մասնակցությունը աշխարհում ու տարածաշրջանում անվտանգության երաշխավորման խնդիրներին պայմանավորված է բազմաթիվ գործոններով: Առանց դրանք հաշվի առնելու հնարավոր չէ ներգրավվել տարածաշրջանային ռազմաքաղաքական և տնտեսական համակարգի մեջ և վարել արդյունավետ արտաքին քաղաքականություն: Այդ հիմնական գործոններից են՝ Հայաստանի աշխարհագրական դիրքը, Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության առկայությունը, Ռուսաստանի Դաշնության հետ ռազմավարական գործընկերությունը, Հայաստանում արտատարածաշրջանային ուժերի (ԱՄՆ, ԵՄ, Եվրոպայի որոշ երկրներ) շահերի խաչաձևումը:

Յուրաքանչյուր դաշնակցական հարաբերությունների համար ինչպես միջպետական, այնպես էլ միջանձնային առաջին հերթին անհրաժեշտ են խնդիրները համատեղ ուժերով և առավել արդյունավետ տարբերակներով լուծելու փոխադարձ վստահության վրա հիմնված մոտեցումներ և մեթոդներ: Դրանց մշակումը և իրականացումը պետք է կատարվի համատեղ աշխատանքների միջոցով:

Հայ-ռուսական հարաբերությունները, դրանց զարգացումը, երկու երկրների միջև համագործակցությունը բարդ

ու բազմակողմանի գործընթացներ են և երկուստեք ներառում են քաղաքական, հասարակական կյանքի գրեթե բոլոր բնագավառները: Պատմական բավականաչափ փորձ ունեցող այդ հարաբերությունները ձեռք են բերվել ժամանակի ընթացքում երկու ժողովուրդների պատմության մեջ արդեն դրոշմված փոխադարձ վստահության, օգնության և փոխըմբռնման արդյունքում:

Հայ-ռուսական հարաբերությունները բազմատարր են: Դրանք ընդգրկում են երկու պետությունների և երկու ժողովուրդների միջև համագործակցության բոլոր հնարավոր ոլորտները և համակարգվում են շուրջ 160 երկկողմ միջազգային պայմանագրերով: Նշանակալի է, որ համագործակցության այդ լայն շրջանակում բոլոր բաղկացուցիչները բարձր մակարդակի վրա են, որոնք առանցքային դեր են կատարում պետության անվտանգության ապահովման համար: Բավական է նշել առևտրատնտեսական, անվտանգային-ռազմական, էներգետիկ, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների, գիտական և այլ ոլորտները, հատկապես ընդգծվում է վերջին շրջանում ռուսական կապիտալի ներհոսքը Հայաստան [6, էջ 293]:

Համագործակցությունը տնտեսության բնագավառում բազմաբովանդակ է և ընդգրկում է Հայաստանի տնտեսության շատ ուղղություններ: Այն զարգանում է ԱՊՀ և Հարավկովկասյան տարածությունում տեղի ունեցող ինտեգրացիոն և ապահիստեգրացիոն միտումների բարդ խաչաձևման պայմաններում: ՀՀ տարածքային առանձնահատկությունները և զարգացումը նախկին ԽՍՀՄ տնտեսական համակարգում շատ առումներով ազդել է ԱՊՀ երկրների, այդ թվում նաև Ռուսաստանի հետ տնտեսական կապերի կառուցվածքի վրա: Նախկին Խորհրդային միության հանրապետությունների միջև հումքային փոխանակման շնորհիվ Հայաստանը կարողանում էր ապահովել

իր պահանջարկները: Միութենական հանրապետությունների հետ կապերից Հայաստանի կախվածության վառ օրինակ էր հանդիսանում այն, որ հայկական ձեռնարկությունների կողմից արտադրված արդյունաբերական արտադրանքի միայն 2 տոկոսն էր մնում ներքին սպառման համար, իսկ մնացած մասը ուղարկվում էր մյուս հանրապետություններ: ԽՍՀՄ փլուզումը և անկախության ձեռքբերումը ուղեկցվեցին այդ կապերի ընդհատմանը: Դրությունն ավելի էր բարդանում Անդրկովկասում հաստատված քաղաքական և տնտեսական բարդ իրավիճակով: Հայաստանի տնտեսության վրա հսկայական ազդեցություն ունեցավ Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտության պատճառով Ադրբեյջանի կողմից ձեռնարկված Հայաստանի շրջափակումը և բոլոր կենսական կապերի դադարեցումը նրա հետ: Արխագական և հարավօսական հակամարտությունները վրաստանում հանգեցրին Հայաստանը Ռուսաստանի հետ կապող տրանսպորտային ուղիների (ավտոճանապարհների ու երկաթուղային գծերի) փակմանը: Հայաստանի տնտեսության համար ուժեղ հարված էր Սպիտակի երկրաշարժը, որի պատճառով տնտեսական ցնցումները երկրում սկսվեցին ավելի վաղ, քան ԱՊՀ մյուս հանրապետություններում: Երկրաշարժի հետևանքով ընդհանուր տնտեսական վնասը կազմեց 13 միլիարդ ռուբլի (1989 թ. գներով) [7]:

Հայ-ռուսական առևտրա-տնտեսական համագործակցության ճանապարհին առաջին քայլը իրավական այնպիսի դաշտի ստեղծումն էր, որի շրջանակներում այդ համագործակցությունը դարձավ իրագործելի: Առաջին պայամանագիրը, որն ուղղված էր ԱՊՀ երկրների միջև տնտեսական հարաբերությունների կարգավորմանը, 1993 թ. սեպտեմբերի 24-ին կնքված «Տնտեսական միության ստեղծման մասին» պայմանագիրն էր: Այն հիմք ստեղծեց մեկ այլ փաստաթղթի

թի՝ «Սկսած 1995 թ. փետրվարի 1-ից ՌԴ կառավարության և ՀՀ կառավարության միջև առևտրա-տնտեսական համագործակցության հիմնական սկզբունքների մասին համաձայնագրի» ստեղծման համար: Այս համաձայնագիրը դրեց հայ-ռուսական առևտրա-տնտեսական համագործակցության սկիզբը:

Հայաստանի և Ռուսաստանի միջև համագործակցության մյուս կարևոր ոլորտը ազգային անվտանգության համատեղ ծրագրերի ապահովումն է: Երկու երկրների պաշտպանության ու անվտանգության ապահովումը ինքնին խոսում է կողմերի միջև վստահության մասին: Ոչ բարեկամական երկրներով շրջապատված Հայաստանի համար այս բնույթի համագործակցությունը կարևոր նշանակություն ունի: Հայաստանը միշտ պատրաստ է ՀԱՊԿ, հակաօդային պաշտպանության միասնական համակարգի, սահմանների համատեղ պահպանության շրջանակներում հարաբերությունների ընդլայնմանը հավաքական անվտանգության այս բնագավառների ուղղությամբ: Գաղտնիք չէ, որ ՀԱՊԿ-ի համար Ռուսաստանի դերն ու ներուժը առանցքային են: Եվ այս հանգամանքի խելացի օգտագործումը կարող է նպաստել նաև հայ-ռուսական հարաբերությունների մակարդակով արդյունավետ համագործակցության միատեղմանը [5, էջ 58–59]:

ՀՀ տարածքում ռուսական ռազմակայանի գործունեության դադարեցումը, ՌԴ կողմից Հայաստանին ռազմական օգնության ցուցաբերման դադարեցումը կհանգեցնեն տարածաշրջանում իրավիճակի կտրուկ փոփոխման: Անհրաժեշտ է նաև Հայաստանի՝ Թուրքիայի ու Իրանի հետ սահմանների պահպանության հարցում առանձնացնել ռուսական սահմանապահ զորքի դերը, որը կիսով չափ բաղկացած է հայ զինծառայողներից [8]: Ինչպես ժամանակին նշել է ՌԴ ԱԳ փոխնախարար Բ. Պաստովսովը, «... հայ-ռուսական պայմանագիրը (О воен-

ной базе на территории Армении) 20 տարով Ռուսաստանի համար ապահովում է Կովկասում նրա ներկայության խնդիրը» [9]: Հետագայում ՀՀ նախագահ Սերժ Սարգսյանի 2011 թվականի հոկտեմբերի 23-ին պետական այցով ք. Մոսկվա այցելեցության ժամանակ ռազմաքաղաքական առումով կարևորվեց «Հայաստանի Հանրապետության և Ռուսաստանի Դաշնության միջև Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ռուսաստանյան ռազմակայանի մասին» 1995 թվականի մարտի 16-ի պայմանագրում փոփոխություններ կատարելու մասին արձանագրության վավերացումն ու դրա ուժի մեջ մտնելու փաստն է, որը թույլ է տալիս հստակեցնել ՌԴ ռազմակայանի գործառույթները և երկարաձգել դրա տեղակայումը ՀՀ տարածքում մինչև 2044 թվականը [4]: Միաժամանակ, դրական արձագանքներին զուգահեռ հայաստանյան զանգվածային լրատվական միջոցներում կարելի է հանդիպել նաև բացասական կարծիքների, որոնց համաձայն այդ պայմանագիրը ոչ միայն չի համընկնում Հայաստանի ազգային շահերին, այլև զգալիորեն սահմանափակում է ՀՀ ինքնիշխանությունը: Միանշանակ չի կարելի գնահատել հայ-ռուսական պայմանագրի լուսաբանումը նաև ռուսաստանյան տեղեկատվական դաշտում, որոնք իրենց ռազմավարական դաշնակցի հետ հարաբերություններին նվիրված մեկնաբանություններում ավելի քան զուսպ էին [2, էջ 3–4]:

Ռուսաստանի համար, որը ԵԱՀԿ-ը շրջանակներում ձեռք բերված ռազմաքաղաքական համաձայնությունները դիտում է որպես Եվրոպայի անվտանգության գլխավոր հիմքերից մեկը, կարևոր է նաև այն, որ երկու երկրներն էլ փոխգործակցում են Եվրոպայի սովորական սպառազինության մասին պայմանագրի հետ կապված հարցերում: Հայաստանը հասկանալով է մոտենում դեպի արևելք ՆԱՏՕ-ի ընդլայնման վերաբերյալ Ռուսաստանի բացասական վերաբերմունքին:

Սահմանների պահպանության ու ազգային անվտանգության ապահովման ոլորտներում Հայաստանի արտաքին քաղաքականության բազմալեկտոր ուղղվածությունը, պայմանավորված կոմպլեքսնտարիզմի սկզբունքներով [1], բավականին արդյունավետ մոտեցմամբ համադրվում է Հայաստանի ռազմավարական կարևորագույն գործընկերների՝ մի կողմից՝ Ռուսաստանի Դաշնության և մյուս կողմից՝ ՆԱՏՕ-ի ու ԱՄՆ-ի միջև բազմաֆորմատ դիսկուրսի հետ: Պետք է նշել սկզբունքորեն կարևոր այն փաստը, որ Ռուսաստանի ռազմավարական դաշնակիցների, տվյալ դեպքում՝ Հայաստանի ձգտումը՝ ՆԱՏՕ-ի երկրների հետ «Գործընկերություն հանուն խաղաղության» ծրագրի շրջանակներում երկկողմանի և բազմակողմանի համագործակցության խորացման ուղղությամբ, չի հակասում ՀՀ և ՌԴ ռազմավարական դաշնակցության վրա հիմնված Հավաքական անվտանգության պայմանագրի կազմակերպության և հայ-ռուսական երկկողմանի իրավական ակտերի շրջանակներում պարտականությունների կատարմանը:

Հայաստանը հանդիսանում է ոչ միայն Ռուսաստանի կարևորագույն ռազմավարական դաշնակիցը Հարավային Կովկասում, այլև Հավաքական անվտանգության պայմանագրի առավել ակտիվ անդամներից մեկը: Այս գործոնները, ինչպես նաև ՀՀ տարածքում ռուսական զորքերի առկայությունը (միակը տարածաշրջանում՝ Վրաստանի տարածքից ռուսական զորամիավորումների դուրս բերումից հետո), ուրվագծում են որոշակի սահմաններ Հայաստանի և ՆԱՏՕ-ի հետ հարաբերություններում:

Հանրագումարի բերելով միջազգային փորձը և փորձագետների կարծիքները՝ կարելի է «ռազմավարական գործակցությունը» հայ-ռուսական երկխոսության համատեքստում սահմանել որպես միջպետական կարևորությամբ փոխգործակցություն, որը ընդգրկում

է գործակցող երկրների կենսագործունեության գործնականորեն բոլոր ճյուղերը և գործակցող կողմերին թույլ է տալիս ջանքերը համախմբելով հասնել կենսականորեն անհրաժեշտ ներքին ու արտաքին քաղաքական նպատակների իրականացմանը: Այդ սահմանման տակ պետք է հասկանալ միջպետական հարաբերությունների այնպիսի բարձր մակարդակ, որի դեպքում գործակցությունը երկու պետությունների միջև նախատեսված և հաստատված է երկարաժամկետ հեռանկարով, պայմանավորում է միջազգային քաղաքականության առավել կարևոր հարցերի, ներառյալ ընդհանուր և տարածաշրջանային զարգացման հարցերի նկատմամբ դիրքորոշումների միասնականությունը կամ միատեսակությունը, ընդգրկում է տնտեսական, քաղաքական, ռազմական, մշակութային և այլ ոլորտների բավական լայն մի շրջանակ և ծառայում է կողմերից յուրաքանչյուրի ազգային անվտանգության շահերին:

Վերոնշյալ փաստերը հնարավորություն են տալիս հանգելու այն մտքին, որ Հայաստանը դիտարկելի է որպես Հարավային Կովկասում Ռուսաստանի ամենաակտիվ ռազմա-քաղաքական դաշնակից:

Միջպետական հարաբերությունների հաջորդ տարրը, առանց որի այդ հարաբերությունները «ռազմավարական» կոչելը դժվար կլինի, երկու երկրների արտաքին քաղաքական կուրսի կոորդինացումն է և կարևորագույն գործողություններում միմյանց հետ փոխհամաձայնության գալը: 2000 թվականի հոչակագրում, մասնավորապես, նշվում է, որ կողմերը «միջազգային կարևոր խնդիրների վերաբերյալ համընկնող կամ մոտ դիրքորոշում ունենալու դեպքում խորացնելու են կառուցողական և համակարգված արտաքին քաղաքական երկկողմանի, ՄԱԿ-ի, ԵԱՀԿ-ի, ԱՊՀ-ի, միջազգային և տարածաշրջանային այլ կազմակերպությունների ու

խորհրդաժողովների շրջանակներում փոխգործակցությունը»: Փաստաթղթում նաև ասվում էր, որ Հայաստանն ու Ռուսաստանը «կոորդինացնելու են իրենց արտաքին քաղաքական գործունեությունը կովկասյան տարածաշրջանում անվտանգության ամրապնդմանն ուղղված համատեղ կամ համաձայնեցված գործողությունների իրականացման համար» [11, 2]:

Հայ-ռուսական ռազմավարական համագործակցության ոչ պակաս կարևոր բաղադրիչ մասն են հանդիսանում նաև երկու երկրների միջև փոխհարաբերությունները գիտության, մշակութային և հումանիտար ոլորտներում: Դարերի ընթացքում կայանալով երկու ժողովրդների միջև կապերի հիմքում՝ այդ հարաբերությունները առանձնահատուկ ընթացք ստացան 90-ական թվականների վերջերից:

Երկկողմանի հումանիտար համագործակցության բնագավառում կարևոր իրադարձություն էր 1997 թվականի օգոստոսի 29-ին Հայ-ռուսական համալսարանի հիմնումը [3], ինչպես նաև 2005 թվականին «Հայաստանում Ռուսաստանի տարի» և 2006-ին «Ռուսաստանում Հայաստանի տարի» փոխհամաձայնությամբ ծավալուն ու բազմաբովանդակ ծրագրերի իրականացումը: Այդ կապակցությամբ անց են կացվել մշակութի, առևտրա-տնտեսական հարաբերությունների, կրթության, գիտության, տեղեկատվության, սպորտի և այլ ոլորտներում բազմաթիվ միջոցառումներ:

Արդյունավետ քայլեր են ձեռնարկվել Հայաստանի Հանրապետության և Ռուսաստանի Դաշնության առանձին վարչական շրջանների միջև մի շարք ոլորտներում երկկողմանի կապերի համար առավել նպաստավոր պայմաններ ստեղծելու նպատակով: Այդ միջոցառումների սկիզբը դրվեց Դոնի Ռոստովում, Սանկտ-Պետերբուրգում և Մոսկովում ՀՀ դիվանագիտական ներկայացուցչությունների բացմամբ: Ինչ վերաբերում է երկու երկրների մայրաքաղաքների միջև

կապերին, ապա պետք է նշել, որ վերջին տարիների ընթացքում դրանք բավականին ամրապնդվել են:

Ընդհանուր առմամբ, Ռուսաստանի շուրջ 50 տարածքային սուբյեկտներ ակտիվորեն համագործակցում են Հայաստանի մարզերի հետ տնտեսության և հումանիտար ոլորտներում [12, էջ 436]: Ինչպես նշել է ՀՀ նախկին նախագահ Ռ. Քոչարյանը 2003թ. հունվարին Մոսկվա կայացած այցի ժամանակ տված իր մամուլ ասուլիսի ընթացքում, «Հայաստանի համար Ռուսաստանը ոչ միայն միջազգային ասպարեզում մեծ ազդեցություն ունեցող մեծ երկիր է, այլ նաև այն երկիրն է, որի հետ հարաբերություններում մենք ունենք ընդգրկուն ու սերտ կապեր, որոնք շոշափում են շատ ոլորտներ՝ տնտեսականից մինչև ռազմա-տեխնիկականը: Ռուսաստանը մեզ համար այն տարածաշրջանն է, որտեղ ապրում է Հայկական սփյուռքը: Բնականաբար, այդ համայնքի ազդեցությունը հանրապետության ներսում քաղաքական իրավիճակին կարող է էական լինել: Ռուսաստանը հանդիսանում է միջնորդ Դարաբաղյան հակամարտության կարգավորման գործում, որը կարևոր խնդիր է հայ ժողովրդի, հանրապետության համար: Դա խոսում է այն մասին, որ մեր հանդիպումների օրակարգը միշտ հազեցած է լինելու» [10]:

Կարելի է ամփոփել, որ պատմական երկարատև փորձ ձեռք բերած հայ-ռուսական հարաբերությունները և համագործակցությունը, սկսած իրենց ձևավորման ժամանակներից, ժամանակագրական և բովանդակային առումներով անցել են տարբեր փորձությունների միջով և գնալով թևակոխում են նորանոր փուլեր: Ներկայիս աշխարհաքաղաքական իրադրությունը նաև թելադրում է հայ-ռուսական հարաբերությունների ժամանակակից փուլի բնույթը և պահանջում է առավել լուրջ վերաբերմունք հատկապես անվտանգության ոլորտում համագործակցության նկատմամբ: Անվ-

տանգության հարցերում Հայաստանի Հանրապետության և Ռուսաստանի Դաշնության վարած քաղաքականությունը, հավաքական անվտանգության ամրապնդմանն ուղղված նրանց ջանքերը վկայում են այն լրջության մասին, որն ընկած է պետությունների, տարածաշրջանային անվտանգության, այսպես կոչված «թեժ կետերում» խաղաղության ու կայունության ապահովմանն ուղղված համատեղ գործունեության հիմքում: Հավաքական անվտանգության պայմանագրի կազմակերպությանը և Եվրասիական տնտեսական միությանը Հայաստանի անդամակցությունը, ինչպես տեսանք, հնարավորություն տվեց երկու երկրներին զարգացնելու համագործակցությունը ոչ միայն հավաքական անվտանգության, այլ նաև ներքին անվտանգության, տնտեսության, մշակույթի տարբեր ոլորտներում և այլն:

Հայ-ռուսական հարաբերությունների զարգացումը դժվար կլինեք պատկերացնել առանց Ռուսաստանի հայ համայնքի, որն ակտիվորեն մասնակցում է Ռուսաստանի հասարակական-քաղաքական կյանքին: Տեղի հայկական սփյուռքը, երկու երկրների ու ժողովրդների միջև ստեղծված մշակութային սերտ կապերը, միգրացիոն քաղաքականությունը հանդիսանում են Հայաստանը և Ռուսաստանը միավորող կարևորագույն օղակներ, որոնց ազդեցությունը երկրների ներքին ու արտաքին քաղաքականության առանձին ուղղությունների վրա օրինաչափ և տրամաբանական երևույթ է:

Այնուամենայնիվ, չնայած իրադարձություններով հարուստ առօրյային՝ հայ-ռուսական հարաբերությունների հետխորհրդային և ժամանակակից փու-

լը կազմում է միայն երկու ժողովուրդների բազմադարյա բարեկամության պատմության համեմատաբար կարճ ժամանակահատվածը: Այդ պատմության ողջ ընթացքում թե՛ հայերի և թե՛ ռուսների մոտ առկա են եղել միմյանց միջև համագործակցության միտումներ: Այդ պատճառով էլ Հայաստանի և Ռուսաստանի՝ որպես արդեն անկախ պետությունների միջև փոխգործակցությունը, ձեռք բերեց ռազմավարական բնույթ, իսկ ժամանակակից այդ հարաբերությունների ողջ ընթացքում դրանց վատթարացման նշույլներ չեն նկատվել: Արդի պայմաններում անհրաժեշտ է պահպանել այդ դինամիկան և հայ-ռուսական համագործակցությունը ակտիվացնել դաշնակցական ոգով:

Կատարված վերլուծությունը նպատակ ունի պարզաբանելու հայ-ռուսական հարաբերությունների օրինաչափությունները, վերլուծելու ձեռքբերումները՝ ըստ առանձին ոլորտների, դրանց արդյունքներն ու զարգացման հնարավորությունները: Հարավային Կովկասում անվտանգության ապահովման գործում հայ-ռուսական հարաբերությունների դերի, նշանակության, Հայաստանի և Ռուսաստանի՝ որպես առանձին պետությունների ու դաշնակիցների ներգրավվածությունը տարածաշրջանային և միջազգային գործընթացներին, դրանց վրա ազդեցության արդյունավետության ուսումնասիրումը թույլ են տալիս ամբողջական պատկերացնել բոլոր այն նախադրյալները և պայմանները, որոնք նպաստել են հայ-ռուսական ժամանակակից հարաբերությունների ձևավորմանը, հիմք են հանդիսանում դրանց հետագա զարգացման ու ամրապնդման համար:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. ՀՀ Նախագահի հրամանագիրը «Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության ռազմավարությունը հաստատելու մասին», ՀՀ ՊՏ 2007.02.15/11, 07.02.2007:
2. Գ.Գ. Հարությունյան, Հայ-ռուսական հարաբերությունների արդի փուլը // «21-րդ դար» տեղեկատվական-վերլուծական հանդես, եր., 2010, թիվ 6:
3. Հայ-ռուսական (Սլավոնական) համալսարանի մասին պատմական ակնարկ // <http://www.rau.am/arm/365/2767>:

4. Մեկնարկել է ՀՀ նախագահ Սերժ Սարգսյանի պետական այցը Ռուսաստանի Դաշնություն // <http://www.president.am/hy/press-release/item/2011/10/23/news-1869/>:
5. Հ.Ս. Քոթանջյան, Հայաստանի Հանրապետության ազգային շահերի ապահովման հեռանկարները համընդհանուր անվտանգության համակարգի արդիականացման համատեքստում // «Հայկական բանակ», եր., 2009, թիվ 4:
6. Տ.Տ. Քոչարյան, Հայաստանի Հանրապետության ռազմական անվտանգությունը ազգային անվտանգության համատեքստում, եր., 2012:
7. Голос Армении, 1997. № 17.
8. Группа Российских войск в Закавказье (Армения, Азербайджан, Грузия) // <http://www.waronline.org/write/world-military/russian-military-abroad/transcaucasia/#chapter-2-2>
9. Новое время. 8 июня, 1997
10. Ноев ковчег. 2003. № 1.
11. Декларация о союзническом взаимодействии между Российской Федерацией и Республикой Армения, ориентированной на XXI век // Дипломатический вестник. – 2000. № 10.
12. Шакарянц С. Армения и Россия в начале XXI века: перспективы развития отношений / Армения 2020. Стратегия развития и безопасности. – Ереван, Армянский центр стратегических и национальных исследований, 2003

КРАТКИЙ АНАЛИЗ ОСНОВНЫХ НАПРАВЛЕНИЙ АРМЯНО–РОССИЙСКОГО СТРАТЕГИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

АРМЕН АГАБАБЯН

Национальная академия наук РА, Институт философии, социологии и права, аспирант

Стратегическое сотрудничество между Арменией и Россией является комплексным и непрерывным процессом, которое включает в себя взаимодействие в сферах экономики, науки, культуры по обеспечению безопасности и военной политики. В настоящее время в условиях быстрого геополитического развития и для Республики Армения, и для Российской Федерации намечается необходимость углубления сотрудничества и укрепления отношений. Армяно–российское сотрудничество является также специфическим залогом по обеспечению стабильности на Южном Кавказе, необходимой, в частности, для мирного урегулирования одного из нерешенных конфликтов региона–Карабахской проблемы, во избежание напряженных ситуаций в зоне соприкосновения.

BRIEF ANALYSIS OF BASIC DIRECTIONS OF ARMENIAN–RUSSIAN STRATEGIC COOPERATION

ARMEN AGHABABYAN

*The National Academy of Sciences of the Republic of Armenia
Institute of Philosophy, Sociology and Law, PhD Student*

Strategic cooperation between Armenia and Russia is a complex and ongoing process, which includes cooperation in providing security and military policy in the fields of economy, science and culture. Nowadays with the rapid geopolitical development of both the Republic of Armenia and the Russian Federation there arises the need for profound cooperation and strengthening relationship. Armenian–Russian cooperation is also a specific guarantee for securing stability in the South Caucasus, which is particularly necessary for the peaceful settlement of the unsolved Nagorno–Karabakh conflict in order to avoid tensions in the contact areas.